

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «КАПІТАЛ ПІДПРИЄМСТВА»

Анотація. У статті досліджено економічну природу та сутність поняття «капітал підприємства»; підходи; запропоновано авторське тлумачення поняття «капітал підприємств».

Ключові слова: капітал, власний капітал, оптимальна структура капіталу підприємства, управління капіталом підприємства, вартість капіталу підприємства.

Вступ. Поступове впровадження в економіку країни ринкових методів господарювання і конкуренції потребує від підприємств підвищення ефективності їх діяльності, яка визначає здатність підприємств до фінансового виживання. Ефективність діяльності підприємства значною мірою характеризується показниками ефективності використання капіталу [2,с.325].

Підприємство є структуроутворюючим елементом сучасної ринкової економіки. Будь-яка організація, що веде виробничу чи іншу комерційну діяльність повинна мати визначений капітал, що представляє собою сукупність матеріальних цінностей і коштів, фінансових вкладень і витрат на придбання прав і привілеїв, необхідних для здійснення його господарської діяльності. Він є базою створення і розвитку підприємства й у процесі функціонування забезпечує інтереси держави, власників і персоналу. Капітал посідає одне з головних місць в системі соціально-економічних та політичних відносин суспільства. Через недосконале управління капіталом як на макро - , так і на мікрорівні, що зумовлено низкою об'єктивних та суб'єктивних причин, економіка України доволі повільно долає кризовий стан. Прискорити процес виходу з кризи можна за допомогою управління капіталом, що відповідає сучасним вимогам, спирається на досягнення науки та враховує практику.

Особливої уваги заслуговують питання управління капіталом підприємства як основного осередку економічної системи, в процесі функціонування якого здійснюється процес кругообігу капіталу: його залучення, розміщення та використання. Динамізм, невизначеність, складність економічного середовища та процесів, що в ньому відбуваються, вимагають перегляду не лише сутності та змісту капіталу, як економічної категорії, а й концептуальних засад управління ним.

Постановка завдання. В основу системи управління капіталом покладено концепцію його структури. Виходячи з того, що однозначного визначення «оптимальна структура капіталу підприємства» як категорії не існує, а тому різні автори трактують оптимальність структури капіталу диференційовано за певними критеріальними показниками. Є.Ф. Брігхем [11, с.223], Ю.М. Воробйов [12, с.205], Е.С. Стоянова [13, с.415] та інші дають визначення оптимальної структури капіталу як певного співвідношення власного та залученого капіталу, яке призводить до максимізації вартості акцій підприємства. Так І. О. Бланк, зазначає, що оптимальна структура капіталу - це таке співвідношення використання власних і залучених джерел, за якого забезпечується найбільш ефективна пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності та коефіцієнтом фінансової стійкості, тобто максимізується його ринкова вартість.

Метою статті є узагальнення теоретичних підходів до сутності поняття «капітал підприємства» та обґрунтування власного поняття «капітал підприємства».

Об'єктом дослідження є поняття «капітал підприємства».

Предметом дослідження – теоретичні аспекти щодо визначення сутності поняття «капітал підприємства».

Методи, що використовуються при дослідженні даної проблеми: спостереження, системного аналізу, порівняння, конкретизації, логічного узагальнення.

Результати. Капітал підприємства характеризує загальну вартість засобів у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, які інвестуються у формування його активів. Розглядаючи економічну сутність капіталу підприємства, слід зазначити такі його характеристики [7, с.322] :

1) капітал підприємства є основним фактором виробництва;

В економічній теорії виділяють три основних фактори виробництва, які забезпечують господарську діяльність підприємств:

- капітал;
- земля та інші природні ресурси;
- трудові ресурси.

2) капітал характеризує фінансові ресурси підприємства, які забезпечують дохід;

У даній своїй якості капітал може виступати ізольовано від виробничого фактора - у формі позикового капіталу, який забезпечує формування доходів підприємства не у виробничій (операційній), а у фінансовій (інвестиційній) сфері його діяльності .

3) капітал є головним джерелом формування добробуту його власників;

Капітал забезпечує необхідний рівень добробуту його власників як у поточному, так і в перспективному періодах. Капітал, який накопичується, повинен задовольнити потреби його власників у перспективному періоді, тобто формує рівень майбутнього їх добробуту;

4) капітал підприємства є головним виміром його ринкової вартості;

У даній якості, перш за все, виступає власний капітал підприємства, який визначає обсяг його чистих активів. Разом з тим, обсяг власного капіталу, який використовує підприємство, одночасно характеризує і потенціал залучення ним позикових фінансових засобів, які забезпечують отримання додаткового прибутку. У сукупності з іншими, менш значимими факторами, формується база оцінки ринкової вартості підприємства;

5) динаміка капіталу підприємства є важливим барометром рівня ефективності його господарської діяльності.

Здатність власного капіталу до зростання високими темпами характеризує високий рівень формування і ефективний розподіл прибутку підприємства, його спроможність підтримувати фінансову рівновагу за рахунок внутрішніх джерел. І навпаки, зниження обсягу власного капіталу є, як правило, наслідком неефективної, збиткової діяльності підприємства.

Велику роль відіграє капітал в економічному розвитку підприємства і в забезпеченні інтересів держави, власників і персоналу виступає головним об'єктом фінансового управління підприємством [2,с.465].

У сучасній українській економічній теорії існує дуже багато визначень капіталу підприємства. Розмаїття поглядів стосовно визначення капіталу підприємства зумовлене, перш за все, неоднозначним трактуванням суті капіталу у вітчизняній та зарубіжній літературі.

Наприклад, значна частина економістів визначили капітал як сукупність речових цінностей. Так, на думку фізіократа Франсуа Кене, «капітал - це не гроші, а ті засоби виробництва, які можна придбати за гроші». Адам Сміт визначає капітал, як «головну

рушійну силу економічного прогресу. Це запас продукції, що приносить прибуток, або за допомогою якого працею створюються нові блага» [3,с.285].

На думку Жана Батиста Сея, «капітал є одним із факторів виробництва, який утворюється в процесі нагромадження, тобто через залучення до виробництва більшої кількості створених продуктів, ніж було спожито в процесі їх виробництва і є могутнім двигуном, призначеним для використання людиною, і не існує межі капіталу, який можна накопичувати з допомогою часу, виробництва та ощадливості» [3,с.125].

Американський економіст того ж періоду професор Джон Бейтс Кларк розглядав капітал, на відміну від Ж-Б Сея, не як один фактор, а як два - грошовий капітал і капітальні блага [3,с.257].

Сучасний економіст І.А. Бланк визначає капітал, як «накопичений шляхом заощаджень запас економічних благ у формі грошових засобів і реальних капітальних товарів, що притягується його власниками в економічний процес як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою отримання доходу, функціонування яких в економічній системі базується на ринкових принципах і пов'язане з факторами часу, ризику та ліквідності.

Таблиця 1

Аналіз тлумачення «капітал підприємства» різними авторами

Джерело	Коментарії	Поняття
Поддєрьогін А.М. [3]	Поняття досить чітке та зрозуміле.	Капітал - це кошти, якими володіє підприємство для здійснення своєї діяльності з метою отримання прибутку.
Подольська В.О. [4]	Поняття досить вузьке. Не характеризує основні ознаки капіталу.	Капітал - це вартість, яка в процесі виробництва дає нову додану вартість, тобто самозростає.
Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. [5]	Дане поняття є не досить повне. При цьому характеризується напрямок вкладення засобів.	Капітал - це вартість засобів у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, які інвестуються у формування його активів.
Катан Л.І. [6]	Дане твердження висвітлено зрозуміло та повно.	Капітал - це накопичений шляхом збереження запас економічних благ у формі, грошових коштів та реальних капітальних товарів, що залучаються його власникам в економічний процес як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою отримання доходу, функціонування яких в економічній системі базується на ринкових принципах і пов'язане з фактором часу, ризику і ліквідності.
Бланк І.А. [7]	Твердження розкрито не широко але досить зрозуміле і чітке.	Капітал - це матеріальні, грошові і фінансові вкладення, які достатні для виконання господарсько-фінансової діяльності і створення додаткової вартості.

Макаровська Т.П. [8]	Визначення розкрито вузько але зрозуміло.	Термін «Капітал» розуміється як капітальні вкладення майбутніх і грошових коштів в економіку, у виробництво, іменують також капітало-вкладеннями.
Клименко С.М. [9]	Поняття зрозуміле і чітке. Розкрито достатньо, щоб зрозуміти сутність данного визначення.	Капітал – це сукупність матеріальних цінностей і коштів, фінансових вкладень і витрат на придбання прав і привілеїв, необхідних для здійснення його господарської діяльності.

Джерело: Складено автором на основі [3-9]

Із наведених вище визначень поняття «капітал підприємства» можна зробити висновок, що більшість авторів розуміє під капіталом певні грошові накопичення, доходи і надходження або фонди грошових ресурсів.

Висновки. Таким чином, відповідно до поставленої в роботі меті, було розглянуто підходи щодо сутності поняття “капітал підприємства”, які дають можливість зробити певні висновки. Велику роль відіграє капітал в економічному розвитку підприємства і в забезпеченні інтересів держави, власників і персоналу виступає головним об'єктом фінансового управління підприємством. В основу системи управління капіталом покладено концепцію його структури. Так І.О. Бланк, зазначає, що оптимальна структура капіталу - це таке співвідношення використання власних і залучених джерел, за якого забезпечується найбільш ефективна пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності та коефіцієнтом фінансової стійкості, тобто максимізується його ринкова вартість.

Уточнюючи вище зазначене, під «капіталом підприємства» ми розуміємо фінансові ресурси підприємства, авансовані ним на формування активів, необхідних для забезпечення безперервної його діяльності з метою максимізації прибутку.

Література

1. Бланк И.А. Управление капиталом: учебный курс. - К.: Вид-во «Эльга», Изд-во «Ника-Центр», 2004. - 576 с.
2. Овсійчук М.Ф., Сидельникова Л.Б. Фінансовий менеджмент: методи інвестування капіталу.-К.: Либіль, 2008.- 525 с.
3. Поддєрьогін А.М.Фінансовий менеджмент: Підручник / Кер.кол.авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. - К.: КНЕУ, 2008. -536 с.
4. Подольська В.О.Фінансовий аналіз:[навч.посіб.] / В.О.Подольська, О.В.Яріш.- К.:Центр навчальної літератури, 2007.- 202 с.
5. Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. Фінансовий менеджмент: Підручник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2008. – 520 с.
6. Катан Л.І., Бровко Л.І., Дуброва Н.П., Бондарчук Н.В. Фінансовий менеджмент. – Суми: «Довкілля», 2009.- 184 с.
7. Бланк И.А. Управление формирование капитала. - К.: «Ника-Центр», 2008. - 510 с.
8. Макаровська Т.П. Економіка підприємства:[навч.посіб.] вид-во: МАУП, 2007.- 304с.

9. Клименко С.М. Управління конкурентоспроможністю підприємства: [навч.посіб.] вид-во: КНЕУ, 2008.- 520 с.

10. Швиданенко Г.О, Шевчук Н.В. Управління капіталом підприємства.-К.: КНЕУ, 2008. - 440 с.

11 Брігхем Є.Ф. Основи фінансового менеджменту. Навч.посібник.- Київ: Центр навчальної літератури - 2008. - 560 с.

12. Воробйов Ю.М. Формування власного фінансового капіталу підприємства // Фінанси підприємств. – 2008.- №6.- 332 с.

13. Стоянова Є.С. Фінансовий менеджмент: теорія і практика// Під вид. Стояновой Є.С.- М.: Перспектива , 2008.- 656 с.

Summary. The article outlines the economic nature, the nature and concept of "capital of the enterprise." The existing aspects of the essence of capital is proposed concept of "capital of the enterprise."

Keywords: capital, equity capital, optimum capital structure, capital management, cost of capital of the enterprise.

Стаття надійшла до редакції 9.04.2011